

LURK SK posėdis 2026-10-23

Teisės aktų nuostatos ir etninės kultūros specialistų poreikis Lietuvos savivaldybių apklausų duomenimis

Doc. Dr. **Dalia Urbanavičienė**
Etninės kultūros globos tarybos narė

Teisės aktai, įpareigojantys vykdyti etninės kultūros valstybinę globą

LR etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas:

- 5 straipsnio „Etninės kultūros valstybinę globą užtikrinančios institucijos“ 4 punktas įpareigoja savivaldybes rūpintis vietos etninės kultūros išsaugojimu ir stiprinimu;
- 9 straipsnio 6 punktas įpareigoja užtikrinti etninės kultūros pedagogų, specialistų rengimą, rūpintis jų kvalifikacijos kėlimu.

LR kultūros politikos pagrindų įstatymas:

- 3 straipsnio 2 dalies 3 punktas įtvirtina vieną iš pagrindinių kultūros politikos uždavinių puoselėti Lietuvos etnografinių regionų kultūrinį savitumą;
- 4 straipsnio „Kultūros politikos principai“ 8 punktas nustato *savitumo* principą, įpareigojantį kultūros politikos sprendimus priimti „siekiant išsaugoti ir puoselėti unikalius Lietuvos nacionalinės kultūros aspektus, nulemtus Lietuvos kultūrinių, istorinių, geografinių, etninių, socialinių, religinių, politinių ir kitų aplinkybių“;
- 6 straipsnio 1 dalis nustato, kad savivaldybių institucijos ir įstaigos priima sprendimus, užtikrinančius kultūros politikos principų taikymą.

LR mokslo ir studijų įstatymas: 3 straipsnio 2 dalies 8 punktas nustato, kad vienas iš studijų pagrindinių principų – lituanistikos prioritetas, o to paties straipsnio 3 dalis nurodo, kad valstybė teikia prioritetą lituanistikos studijoms, kurios sprendžia „esminius tautos tapatybės išsaugojimo, stiprinimo Lietuvoje ir užsienyje ir jos raidos uždavinius“, todėl tos „studijų institucijos, kiek jos dalyvauja įgyvendinant šį prioritetą, laikomos vykdančiomis ypatingos nacionalinės svarbos veiklą“.

LR švietimo įstatymas: 3 straipsnio 4 punktas nustato, kad vienas iš švietimo tikslų – perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą.

UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo konvenciją Lietuva ratifikavo dar 2024 m., įsipareigodama užtikrinti savo teritorijoje esančio nematerialaus kultūros paveldo (toliau – NKP) gyvybingumą ir tęstinumą (sudarant sąvadus ir registrus, taikant apsaugos priemones, telkiant bendruomenes, integruojant NKP pažinimą į neformalųjį ir formalųjį ugdymą). Įgyvendinant šią NKP konvenciją ne tik valstybinio lygmens institucijos, bet ir savivaldybės atlieka svarbų vaidmenį.

LR savivaldos įstatymas: 6 straipsnio 13 dalyje etnokultūros puoselėjimas priskirtas savarankiškomis savivaldybių funkcijoms, bet Seimui yra pateikti ir svarstomi siūlymai funkciją dėl etninės kultūros ir NKP globos įtraukti į 7 straipsnį „Valstybinės (valstybės perduotos savivaldybėms) funkcijos“.

Už nematerialaus kultūros paveldo globą atsakingų specialistų savivaldybių administracijose trūkumas

- **Savivaldybių administracijos specialistams** NKP globa pavesta 22-jose savivaldybėse, tačiau iš jų tik 8-iose savivaldybėse sudaromas savivaldybės NKP vertybių sąvadas.
- **Savivaldybių kultūros įstaigų specialistams** NKP globa pavesta 20-yje savivaldybių, tačiau iš jų tik 4-iose savivaldybėse sudaromas savivaldybės NKP vertybių sąvadas.

Taigi **iš viso 42 savivaldybėse specialistams pavesta globoti NKP, tačiau tik 12 savivaldybių sudaro savo NKP vertybių sąvadą.** Galima pastebėti, kad dažniau toks NKP sąvadas sudaromas tose savivaldybėse, kur NKP globa pavesta savivaldybės administracijos specialistams, bet kur kas mažiau – kur NKP globa pavesta savivaldybės kultūros įstaigos specialistams.

Dar **18-oje savivaldybių niekam nėra pavesta NKP globos funkcija.**

Apibendrinant, **NKP globa nepakankamai vykdoma 48 savivaldybėse (80 %).**

Etninės kultūros globos funkciją vykdančių kompetetingų specialistų savivaldybių administracijose trūkumas

- **Pagrindinę funkciją** dėl etninės kultūros (toliau – EK) globos vykdančių specialistų yra tik 4 savivaldybėse, iš jų EK kompetenciją turi tik 1 specialistas.
- **Papildomą funkciją** dėl EK globos vykdančių specialistų yra 34 savivaldybėse, iš jų EK kompetenciją turi tik 5 specialistai.

Taigi iš viso 38-ių savivaldybių administracijose yra pavesta EK globos funkcija 39 specialistams, bet iš jų tik 6 savivaldybėse yra 6 specialistai, turintys EK kompetenciją, o likusieji 33 specialistai tokios kompetencijos neturi (85 %).

Dar 22 savivaldybių administracijose niekam nėra pavesta EK globos funkcija.

Apibendrinant, **54-ių savivaldybių (90 %) administracijose nėra EK kompetenciją turinčių specialistų.**

Kompetetingų etninės kultūros specialistų trūkumas savivaldybių kultūros įstaigose

- **2024 metų duomenimis** 50 savivaldybių savo 93 kultūros įstaigose (kultūros centruose, muziejuose, tradicinių amatų centruose, bibliotekose ir kt.) turėjo 166 etninės kultūros specialistus, tačiau iš jų tik 125 specialistai turėjo etnokultūrinį išsilavinimą, dirbantys 42 savivaldybėse, o likusieji specialistai 8-ių savivaldybių kultūros įstaigose etnokultūrinio išsilavinimo neturėjo. Dar 10 savivaldybių nurodė, kad savo kultūros įstaigose visiškai neturi etnokultūros specialistų. Taigi iš viso net 18 savivaldybių neturėjo kompetetingų etnokultūros specialistų (30 %).
- **2023 metų duomenimis** 48 savivaldybės savo 109 kultūros įstaigose turėjo 180 etninės kultūros specialistus, iš kurių 148 turėjo etnokultūrinę kompetenciją, o likusieji neturėjo. Dar 8 savivaldybės nurodė, kad savo kultūros įstaigose neturi etnokultūros specialistų (likusios 4 savivaldybės neatsakė į anketą).

2023 m. ir 2024 m. palyginimas rodo, kad per metus **ženkliai sumažėjo kompetetingų etninės kultūros specialistų skaičius savivaldybių kultūros įstaigose (15,5 %)**. Viena iš galimų tokio mažėjimo priežasčių – **etnokultūros specialistų senėjimas ir naujų specialistų trūkumas**.

Etninės kultūros kvalifikaciją turinčių pedagogų trūkumas savivaldybių švietimo įstaigose

2025 m. duomenimis:

- **Bendrojo ugdymo mokyklose** tik 16 savivaldybių turėjo apie 40 pedagogų, turinčių etnokultūrinę kvalifikaciją (įgijusių etnokultūrinio pobūdžio išsilavinimą, turinčių etninės kultūros eksperto kategoriją, baigusių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo EK srityje programą ar pan.). Likusiose 42 savivaldybėse (70 %) etnokultūrinę kvalifikaciją turinčių pedagogų nebuvo (dar 2 savivaldybės neatsakė į anketą).
- 23 savivaldybės atsakė, kad joms trūksta etnokultūrinę kvalifikaciją turinčių pedagogų bendrojo ugdymo mokyklose – jos nurodė apie 90 pedagogų trūkumą ir daugiau (kai kurios savivaldybės dar skaičiuoja). Šie duomenys parodo gal tik trečdalį realaus poreikio, nes daugelis kitų savivaldybių nors neįvardijo poreikio, bet jose nebuvo turinčių etnokultūrinę kvalifikaciją pedagogų. Be to, nemažai etnokultūrinę kvalifikaciją turinčių pedagogų yra garbingo amžiaus ir nėra kas juos pakeičia.
- **Neformalaus švietimo įstaigose** (muzikos, dailės ir pan.) 35 savivaldybėse yra vykdomas etnokultūrinis ugdymas, tačiau tik 13 savivaldybių nurodė turinčiose tose įstaigose pedagogus su etnokultūrine kvalifikacija, o likusiose 45 savivaldybėse (75 %) tokių pedagogų nebuvo (dar 2 savivaldybės neatsakė į anketą).

Ačiū už dėmesį